

נאמר של נייר

יהדות אחרת



הגטו החדש

בישראל של שנות ה-70 וה-80 נוצרו שתי חברות סותרות. האחת חייה את העבר היהודי, המוסרי והקוסמופוליטי על הגייר, ואילו האחרת יצרה גטו של כוח, המושתת על לאומנות בעלת גרעין גזעני.

לסתירה הישראלית קדמה מרידתו של היהודי החדש, שנטש את הרבנות האפלה בת אלף השנים ומרד בה, בתיקווה להקים תשתית לריכוז יהודי טריטוריאלי, לחברת-מופת יהודית.

נושא דגל-הסובלנות היהודית הראשון היה **אחריהם**, ובעיקבותיו באו הפרופסור **מרטיין בובר** וברית שלום. תנועת השומר הצעיר של שנות ה-40 (ולא יצירה המיליטריסטית נוסח "כ יאמרי רון ואל"מ רן בהן), שהשפעתם הלכה בנאומה בחברה הישראלית ובעולמה התרבותי.

על חורבות עולם-הערכים היהודי-המוניסטי קם גטו חדש, שבניגוד לקודמו ריצף את חומותיו בכלי-נשק חדשניים, כתחליף לערכים ולמוסר. בישראל של שנות ה-80 אין אישיות מוסרית תרבותית סוחפת שתביא למהפך מול הרנסאנס הגזעני של הימין הישראלי, ההולך וגואה.

נקודת-אור אחת, המקרינה על חשכת הלא-מנות והסחפת את ישראל, מצויה בנשק, שכוחו רב עשרת-מינים מאליה-הברזל של הלאומנות הישראלית, נשק האות המורפסת. עשרות ספרים, הדנים בנשאלות-מוסר יהודיות ראויור בשנה האחרונה.

לכמה מספרים אלה מוקדש נמר של נייר.

היסטוריוגרפיה

אם קיים עלי-ארמות עם, שעליו להעריך נכונה את ההיסטוריה, הרי זה העם היהודי, הניזון זה יותר מאלפיים שנה מאותו תהליך של תימצות הסיפור של ההיסטוריה שלו, תימצות המכונה היסטוריוגרפיה.

אבי ההיסטוריוגרפיה היהודית המודרנית היה **איזק מרבוט יוסט**, שמונוגרפיה עליו, י"מ יוסט מאת **ראובן מיכאל** ראתה-אור באחרונה.

כבר בפרק מהורקנוס עד נפילת ביתר, מביא המחבר ציטוט מדיכרי-ההקדמה, שכתב יוסט בסיפרו תולדות הישראלים, שבו הגדיר את העם היהודי כאותה חבורה מזוהה, שהאריכה ימים אחרי עמים ומדינות בה רבים, שקמו פרחו ונסלו, השומרת עדיין בתודעתה את קיומה בן שלושת אלפי שנים, אינה רוצה להתנכר למוצאה או להכחישו, שסבלה באומץ-לב את כל צרות פיזורה הגדול בכוח אחדות האמונה וכוספה ראשה לנוכח מצוקות אידיקין של גורל קשה, של יסורים ומעשי-אינאם מחובמים, שזממו הרישעות וחמת-הזעם, השינאה והבוז כדי לבלותה... ההיסטוריה של שבט כה מיוחד, השולח ענפיו מבין כל העמים ונשאר, בכל זאת, עומד בבדידותו — לא ייתכן שאיש-הרוח לא יחפץ בה...

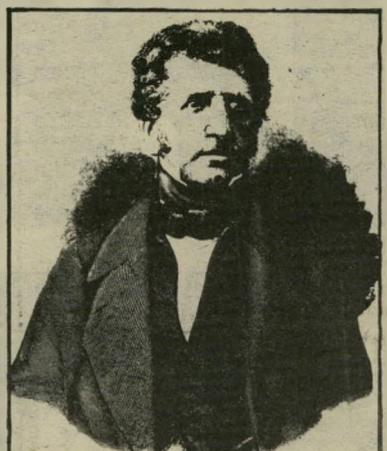
מול העוצמות הכוזבות של מדינת-היהודים העכשווית, העובדת לאלוהי הנשק, יש במונוגרפיה על אבי ההיסטוריוגרפיה היהודית המודרנית משום הענקת מימד-הזמן, ספריו של יוסט, שראויור בשישה כרכים, הם תולדות הישראלים (הראשון עד השלישי עוסקים מהורקנוס ועד נפילת ביתר, ושלושת האחרונים מיבנה ועד לראשית האמנציפציה) וסיפרו היסטוריה כללית של העם הישראלי. מיפעל חייו של יוסט, שהיה אלמוני לילידי הארץ ולתרבות בישראל (בשל גרמניותו), היה הניסיון הראשון לתמצת את ההיסטוריה היהודית בצורה שיטתית, על הלך והמוסר שבה, וליצור דרך מדעית להבנת התרבות היהודית.

אלא ששיטתו של יוסט באה מתוך התנגדות לררכים שהיו קיימות ושרירות עד לעבודתו, שבה סתר את ערכיה של היהדות המסורתית הרבנית — אותה אפלה בת אלף שנים, כפי

ראובן מיכאל — **י"מ יוסט**, **אבי ההיס' טווינגרמה היהודית המודרנית**; הוצאת מאגנס; 218 עמודים (כריכה רכה).

שכינה את הרבנות הסופר **סרין סמולנסקין** — ובה הכריז מלחמה על הרבנות, שעמדה כמחסום מול המודרניזציה של היהדות ומנעה את חילון היהדות. מחסום זה לא הוסר גם ב-35 שנות קיומה של מדינת-ישראל.

על עמדתו כעניין שאלת העצמאות והגלות, המולדת והנכר, אפשר ללמוד מדבריו של יוסט: כזה מהלך ההיסטוריה, אולם עדים אנו כאן למחזה יחיד במינו: עם שנשבר כולו והוכרע



היסטוריוגרף יוסט חבורה מזוהה

לתמיד; ארץ-מולדתו שוממה בחלקה ובחלקה תפוסה בידי זרים; קומץ הנשארים עניים ומתפרנסים מעבודה שפלה, והסביבה להגיע איסעם לעוצמה בלשהו, כמוהו כאין; כל אחד נאלץ לחסם את לחמו בין גוים נכריים... אזי מיועדים (אנשים אלה) לפי כל חישובי אנזש לשקט אטיאט ולהעלם, על אף דבקתם העקשנית במינהגי האבות. אולם עם זה התעורר בתוך הסורענות, כדי להתחיל בחיי רוח חדשים; ובזמן קצר חל בו מיסנה, שאסילו הנביאים האחרונים לא שיערו אלא במערסל...

ולהאון, שכתב, בין השאר, את הערך יהדות באנציקלופדיה בריטניקה, האשים את "תורת הכהונה" ככך שהיא הפכה בורא שמים וארץ למנהיג של שיטה קטנונית, האל ירד מביסאי כדי לסנות מקום לתורה ולהלכה, התורה משליטה עצמה בכל אתר ואתר והיא הוספת הדרך לשמים.

לא פלא הרבר שוללהאון מנטרל למדי בקרב ההיסטוריונים וחוקרי המיקרא היהודיים, שהרי ניתן לראות בו את ראשון נושאי הרגל הכנעני, כאשר בכחיתו את תולדות העם היהודי, הוא רואה את ראשיתו של העם כו של ע נדיר ויוצא-דרופן, שנוון בהדרגה בימי הבית-השני, את אות ההתנוונות הו נושא העם היהודי על מיצחו עד עצם היום הזה בגירסת שילטון-הכהנים של הרבנים, שתפסו את מקום שילטון-הכהנים עליו. רוגמה לראיית-העולם של ולהאון אפשר למצוא בקטע הבא, העשוי לעורר חלחלה ופלצות כאלופי-ימין רבים, וכחצי תריסר שרייחינוך פוטנציאליים בישראל של היום:

כאשר החשמונאים ניסו להפוך את הקהילה הארץ-ישראלית... לאומה, הם פעלו בניגוד לרעיון היהדות. כי רעיון זה לא היה מולדת עליו ארמות, כי אם האלוהים והתורה. זו היתה מלחמת הפרוישים ומכיוון שעמדה להם עקביות התיאוקרטיה של בית שני, הם נעשו לבסוף לחלוצי העם כולו... בידי הפרוישים נפלה הזכות להחריב את ממלכת החשמונאים ולהציל את היהדות...

והרי ישראל של היום נוהגת כממלכת-חשמונאים מודרנית, והשאלה הנשאלת, למיקרא דבריו של ולהאון, היא אם ניתן להציל את מדינת-החשמונאים המודרנית, הקרויה ישראל, כמקביל להצלת ערכי האמת והמוסר של היהדות. בכתביו מתייחס ולהאון — כמסתבר מסיפרו של בושביץ — ליהדות ולאסלאם, כמקורבים מעל ומעבר לקירבה הבאה לירי בניטו. לסיכום, ברומה לסיפרו של מיכאל על יוסט, יש גם כסיפרו של בושביץ על ולהאון משום פתיחת צוהר לביקורת והבנת היהדות מהמימד שאמרכלי החינוך של זבולון המר נוהגים למחוק ולטשטש, מתוך חשש להשפעות המזיקות שלהם.

נתיבות באוטופיה

שירטוט מרתק, על הניגודים והתיקוות שבמהלכים האוטופיים ליצירת היהודי החדש, מביא **מרטיין בובר** כסיפרו נתיבות באוטופי-יה, שמהירות המתקנת ראתה-אור באחרונה. החלק הראשון, שכותרתו היא ככותרת הספר כולו, בוחן את שאלות הסוציאליזם האוטופי, תוך פרישת שורשי האוטופיה הסוציאליסטית, דרך **פרודון**, **קרופוטקין**, **מארכס**, **לנדאוור** ו**לנין**, המשמשים כמוליכים לכותרת ניסיון שלא נכשל, ניסיון, שכונתו בקבוצה הארצי-ישראלית.

בחלק השני של הספר, שכותרתו היא אל ההגשמה ובתוכה, שר מרטיין בובר שיריהלל ליצירתו של היהודי החדש, כמיסגורת האר-טופיות לאימנעט, של הקיבוץ והקבוצה, בתת-הפרק חברותא. המוליך אל דרך הקודש, כותב בובר, אם תוקם חברה יהודית בארץ-ישראל, המכניסה עצמה בעוביה של מלחמת כולם בכולם, ואסילו תכריזו חברות החוזרות ונשנות לאין ספור, כי נייטרלית הנה — חברה כזו תיבלע ותהינן במעריבולת המזימות. רק אם תיעשה זו בוח רחני, רק אז תחזיק מעמד. בוח רחני — אין משמעו לא רמה שיכלית ולא הישג תרבותי; משמעו — הגשמת הרוח...

מרטיין בובר — **נתיבות באוטופיה**; סידרת אופקים; הוצאת עס'עובד; 316 עמודים (כריכה רכה).

ולהאון

יוליוס ולהאון, בן לכומר פרוטסטנטי (1844-1918) נחשב אחד ההיסטוריוגרפים החשובים ביותר בכחיתנה של ההיסטוריה היהודית, בעיקר ראשיתה. הנודע בכתביו הוא אקדמות לדיברי ימי ישראל, שבו הוא בוחן את היהדות דרך שלוש הרגות בשלב התיאולוגי: פטישיזם, פוליטיאזם ומנותאזם. הנחת-היסוד שלו, שעיקר משמעותה בפיענוח היהדות, נעוצה בראייתו את משה רבנו כמיתוס, ואת הנבואה כקודמת לחוקים.

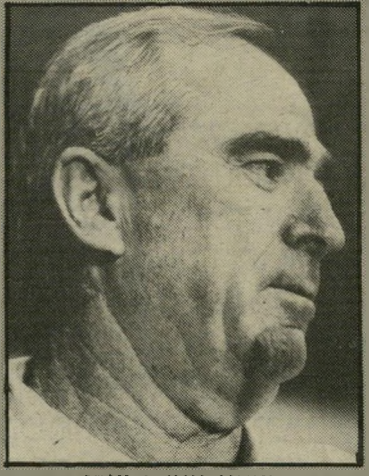
חוקרים רבים רואים בוולהאון את דארווין של חקירת המיקרא.

באחרונה ראה-אור בתרגום לעברית יוליוס ולהאון מאת **אורי פרידמן בושביץ***, ספר זה, שהודפס לראשונה בגרמניה ב-1938, הוא ניסיון לבחון את ראיית היהדות של ולהאון, ולהבין את מקורות תפיסתו, תוך פרישת מרכיבי שיטתו והתייחסותיו השונות לשוני ולניגוד שבין דת ובין תרבות כיהדות.

ולהאון, מי שהיה ראשון היסטוריוגרפים שטענו שיהדות היהודית עוותה בראשית התהוותה, כאשר "תורת-הכהונה" (פריסטרוקדוקס בלשוננו) שמקורה בימי בית-שני — היא יצירתה של היהדות הפרושיית, של התיאוקרטיה היהודית — שגימרה את האמונה העברית לכרי שיטה קטנונית, לכרי הלכה תורנית.

אורי פרידמן בושביץ — **יוליוס ולהאון**; הוצאת דביר; עברית: תיאודור התלג; 72 עמודים (כריכה קשה).

יהדות על כידונים



מנהיג ציומית איתן כמו הניוקרים הפרוסיים

מלחמת ששת-הימים, והוליכה את המדינה לדרך-ללא-מוצא. המעמדה בסכנה את עצם קיום המדינה. על אף כוח-הברזל שלה, תוך שחיקה מתמדת של כוח המדינה. כאשר נפתחו תרצובות-האליהו של מנהיג צומית, נגלית גם החולשה של אותה יהדות-על-כידונים, שהוא דבריה רכילות והפשטו ביותר. ניתוח בלשני של נאומי השרללאטיק **אריאל** (אריק) **שרון**, חושפים אותה חלשה, ככזו ובהיסטוריה שבהם. כל אוגדות התומכים ביהדות-על-כידונים, אין בכוחן להתמודד עם ערך מוסרי אחד מתולדות היהדות ומוסרת.

מאה שנות התיישבות יהודית בארץ-ישראל חשפו גם את הצד המסוער של היהדות, את הלאומנות והגזענות החבוים בכל אומה. את תהליך ההתבהמות הגזענית-לאומנית של היהדות חנכו אחרי מלחמת-העצמאות, שני גורמים פוליטיים: הראשון, מנהיג האופוזיציה ומפקד אצ"ל לשעבר **מנחם בגין**, השני, ראש-הממשלה הראשון, **דויד בן-גוריון**, שהיה נושא-הרגל של היהדות-על-כידונים, שכלם כל אופציה להשתלבות ישראלית במרחב, והגביה את חומות הגטו היהודי החדש.

תחת הסתוו של בן-גוריון צמחו צימחיה-הפרא במערכת הצה"לית, החל במשהו **דיין** וכלה באריאל **שרון**, מייצגי הקו היהודי, הצופה אל הבעייה הערבית במעד לכמות-הרובה. למייצגי קו זה הצטרף, באחרונה, **רבאלוף** (מיל') **רפאל איתן**, שייסד את תנועת צומית, שהיא המקבילה הישראלית למיפילגות הניוקרים הפרוסיות.

אלא שהיהדות החדשה, הניצבת על כידוני-כידונים, הוכיחה את חולשתה, מאז מלחמת ששת-הימים, והוליכה את המדינה לדרך-ללא-מוצא. המעמדה בסכנה את עצם קיום המדינה. על אף כוח-הברזל שלה, תוך שחיקה מתמדת של כוח המדינה. כאשר נפתחו תרצובות-האליהו של מנהיג צומית, נגלית גם החולשה של אותה יהדות-על-כידונים, שהוא דבריה רכילות והפשטו ביותר. ניתוח בלשני של נאומי השרללאטיק **אריאל** (אריק) **שרון**, חושפים אותה חלשה, ככזו ובהיסטוריה שבהם. כל אוגדות התומכים ביהדות-על-כידונים, אין בכוחן להתמודד עם ערך מוסרי אחד מתולדות היהדות ומוסרת.